

Vokaldetektiven

Lektion 1

Ikke-lydrette ord med vokalgldning fra /y/ til /ø/
samt 1-2 konsonanter i forlyd

Teksten i *kursiv* læses højt for eleverne.

Teksten flankeret af den farvede stribe er emne til samtale med eleverne.

Forberedelse

- VD1 Ledeord Y-Ø A3: print og laminér.
- VD1 Fællesøvelse A3: print og laminér.
- VD1 Fordybelse A4: print et eksemplar til hver elev.
- VD1 Øvesætning A3: print.
- Medbring et ekstra A3 papir til VD1 Fællesøvelse.

Noter fra forrige lektion

Tag udgangspunkt i noterne fra sidste lektion, og sæt sammen med eleverne ord på, hvad øvelserne i sidste lektion omhandlede.

Narrativ

Hvis dette er første lektion eleverne har med Vokaldetektiven, så start med at læse introduktionsnarrativet til Vokaldetektiven højt. Dette finder du i dokumentet 'Introduktionsnarrativer'.

Hvis det er første lektion eleverne har med hele undervisningsforløbet, så læses desuden introduktionsnarrativet til undervisningsforløbet højt allerførst. Dette finder du også i dokumentet 'Introduktionsnarrativer'.

Introduktionsnarrativ

Den lille mand fortalte, at Vokaldetektiven på den anden side af Den Evigt Stinkende Sump, kunne finde en magisk kikkert, der var bedre end alle andre kikkerter - selv den han har nu! Da Vokaldetektiven ankommer til skoven, opdager han med det samme et stort dødt område i skoven, hvorfra der stiger en hæsleg grøn dis. Han ved, at det er sumpen, men tøver – den grønne røg lugter fælt, og er alt for svær at se igennem. Han vil aldrig nå frem i live, tænker han, og giver op. Godt nok kan han se fodspor rundt omkring - fra en dreng, der bærer på en tung genstand, og fra en pige, der træder så let, at hun næsten ser ud til at svæve. Men sumpen syder og bobler, så fodsporene er blevet utydelige, og det er umuligt at se, hvilken vej frem de er gået.

Han vender sig om for at hoppe videre til den næste dimension, men i det samme går det op for ham, at det er det, han altid gør: han giver op, når det ser allersværest ud. For det gør ham vred, når tingene ikke lykkes – men nu beslutter han sig for at bruge sin vrede til at fokusere på løsningerne i stedet for problemerne. Så Vokaldetektiven vender om igen, holder sig for næsen og tager sig rigtig god tid, mens han nøje studerer den bedste vej gennem sumpen...

Læsefaglig introduktion

Materiale:

- VD1 Ledeord Y-Ø

[I denne lektion introduceres konceptet *ledeord*, der er støttende hjælpeord, som enten har vokalglidning eller ikke.

Ledeordene kan ses som symboler eller hjælpeord, som andre ord kan sammenlignes med for at finde ud af, om et ord har vokalglidning eller ikke. For nogle elever kan det være svært at høre, om et ord har vokalglidning - altså om vokallyden er lang eller kort. Her kan ledeordene bruges som reference til at afgøre hvad vokalen i et andet ord lyder som. Ledeordene i denne lektion er hhv. 'spyd', hvor vokalen udtales som /y/, og 'kys', hvor vokalen udtales som /ø/.]

For Vokaldetektiven er det ikke helt nemt at finde den bedste vej gennem sumpen. Men han kan se at stierne gennem sumpen er belagt med ord; ordene er ikke ens, men de indeholder alle sammen vokalen 'y'. Han prøver at læse ordene, men synes det er rigtig svært. I nogen af dem lyder vokalen som /y/ og i andre af dem lyder den som /ø/...

Vokaldetektiven sætter sig på en gammel træstub, finder sin lille notesbog frem og giver sig til at skrive ord med vokalen 'y', som dem fra sumpen, mens han siger dem højt for sig selv...

Underviseren skriver følgende ord på tavlen et af gangen, og udtaler dem så vokallyden bliver tydelig: kyse, kysse, tygge, nynne, sky, hynde, bly.

Spørg ind til om eleverne kan høre hvad der sker med /y/-lyden.

Vokaldetektiven synes det er lige til at blive arrig af, at alle 'y'-erne ikke bare kan lyde som /y/ men nogen gange lyder som /ø/! Hvis bare der var noget som kunne hjælpe ham med at finde ud af, hvilken lyd er den rigtige... Selvom Vokaldetektiven har lyst til at give op, gør han det ikke. Han tager sin gamle kikkert frem, og spejder ud over sumpen. Og med sin kikkert kan han se, at vokalen i nogle af ordene nærmest snubler og glider ned ad en lille trappe! Han prøver at udtale ordene og finder ud af, at i de ord hvor vokalen 'y' står fast på trappen, der lyder den som /y/. Og i de ord hvor vokalen snubler og glider ned ad trappen, kommer den til at lyde som /ø/! Det er drilsk, synes han, men nu ved han i hvert fald hvorfor det samme 'y' lyder på to forskellige måder.

Hvis der så bare var en måde han kunne huske på de to forskellige lyde... Vokaldetektiven spejder videre med sin kikkert, og opdager at der ved siden af hvert ord står to magiske symboler. Det ene symbol ligner et spyd med et håndtag af reb og en skarp spids. Og det andet symbol ligner et ømt kys mellem to som er rigtig glade for hinanden. Han prøver at udtale 'spyd' og 'kys' [udtales med tydelig vokallyd], og kan høre at 'y'et i 'spyd' lyder som /y/ og at 'y'et i 'kys' lyder som /ø/.

VD1 Ledeord Y-Ø placeres på bordet. Underviseren viser, hvordan vokalen 'y' i nogle ord glider ned af vokaltrappen og derved kommer til at lyde som /ø/.

Underviseren viser de to magiske symboler, 'spyd' og 'kys', der kan bruges til at huske på de to lyde som 'y' kan have.

Det går op for Vokaldetektiven at han med sin kikkert kan bruge de magiske symboler som ledeord, der kan lede ham til den rigtige løsning. Vokaldetektiven hopper op, og beslutter sig for at prøve om det er rigtigt, ved at se om ledeordene kan lede ham gennem den mørke sump... Men han er stadig ikke helt sikker på hvordan det fungerer, så han har brug for jeres hjælp.

Fællesøvelse

VD1 Ledeord Y-Ø hænges op på væggen - henvis til denne hvis eleverne får brug for støtte. VD1 Fællesøvelse placeres på bordet, og et A3 papir lægges ovenpå, så kun den første forgrening er synlig. [På denne måde kan eleverne ikke se vejen frem, og dermed hvilken rimdel der er den rigtige.]

Materiale:

- VD1 Fællesøvelse

I skal nu hjælpe Vokaldetektiven med at finde vej gennem sumpen. Ledeordene viser os den rigtige vej - vi skal følge den sti, hvor ledeordet har en vokal der lyder ligesom vokalen i ordet. Men hvis Vokaldetektiven går forkert, så falder han i sumpen og kommer til at lugte af stanken - og den er evig, så den er svær at vaske af!

Underviseren siger opgaveordet som står ved forgreningen og beder eleverne gentage det. Eleverne taler sammen om hvilket af de to visualiserede ledeord, der passer til ordet. [Eksempel: til opgaveordet 'hyl' passer ledeordet 'spyd' (begge er lydrette) og til opgaveordet 'synk' passer ledeordet 'kys' (begge er ikke-lydrette).]

Vokaldetektiven går ned af den sti, som eleverne vælger.

Bliver eleverne enige om det rigtige ledeord, fortsætter Vokaldetektiven ad stien og A3 arket rykkes, så den næste forgrening vises.

Bliver eleverne enige om det forkerte ledeord, falder Vokaldetektiven i sumpen og skal begynde forfra. A3 arket rykkes frem til den første forgrening.

Fortsæt indtil Vokaldetektiven er kommet gennem sumpen.

Det var flot! I hjalp Vokaldetektiven med at bruge ledeordene, så han kom sikkert gennem sumpen! Nu ved han, at når han bliver i tvivl om hvordan et ord udtales, så kan han bruge sin kikkert. Med den kan han minde sig selv om de to ledeord 'spyd' og 'kys'. Som tak for hjælpen vil han gerne dele sin kikkert med jer, så I også kan bruge de to ledeord.

Og på den anden side af sumpen ligger den magiske kikkert, præcis som den gamle mand havde fortalt. Vokaldetektiven samler den op og sætter den for øjet. Når han kigger gennem den står Ordsko-ven fuldstændig klar omkring ham, og han kan se mange flere ledeord gemt i skoven. Han bliver glad og glæder sig til at undersøge dem nærmere, men for nu må han hellere øve sig noget mere på 'y', så han kan blive rigtig dygtig til at læse den vokal.

Fordybelse

Dette er en individuel opgave. Hver elev får et fordybelsesark.

Materiale:

- VD1 Fordybelse

Eleverne læser ordene på arket, og udtaler det for at vurdere om 'y' lyder som /y/ eller som /ø/. Herefter trækkes en streg til det tilsvarende ledeord.

De elever der har tid til overs, kan arbejde med det digitale læremiddel Ordheltene, Mission G1 og G2 (vokalglidning fra y til ø).

Refleksion

I fællesskab reflekteres der over, hvad der er blevet arbejdet med i dagens lektion. Lav evt. en "bordet rundt", hvor alle skal sætte ord på, hvad de har lært/fået med sig fra dagens undervisning.

Fokus: Vokalglidning fra /y/ til /ø/.

Underviseren noterer, hvad eleverne siger om "det nye" de har arbejdet med i dag. Disse notater bruges, som opstart til næste lektion.

Hjælpesætninger til refleksion:

- Hvad har Vokaldetektiven hjulpet os med at blive opmærksomme på i dag?
- Hvorfor er det vigtigt at vide, at vokalerne ikke altid lyder, som den vokal, der skal skrives?
- Er der et mønster for, hvornår y lyder som /ø/?
- Hvad gør du, når du skal læse et ord, du ikke kender?
- Hvad gør du, når du skal stave et ord, du ikke kender?

Noter:

Øvesætning

Som afslutning på lektionen læser underviseren sammen med eleverne en kort tekst, hvor en eller flere af Ordheltenes strategier kan benyttes. Ordene markeret med grønt er der arbejdet med i denne lektion:

Materiale:

- VD1 Øvesætning

Sumpen var et farligt sted. Der var mørkt og ingen **pynt**, kun en **lyd** af prut og **hyl** overalt. En **myre** med **kyse** kom løbende, og råbte til Vokaldetektiven: "Din **lykke** er ikke gjort her! Jeg er **synsk**: pas på, eller **synk tyve** meter ned i sumpen!". Men Vokaldetektiven var rolig: "med min **lygte** kan jeg se helt til Jylland. Det skal nok **lysne**, for der er ikke en **sky** på himlen."

Muligt ekstraarbejde

I det digitale læremiddel Ordheltenes kan eleverne til næste gang træne Mission G1 (Ikke-lydrette ord med y-vokalglidning med enkelt konsonant i forlyd) og G2 (Ikke-lydrette ord med y-vokalglidning med dobbelt konsonant i forlyd)